

Černý česnek – obsahové látky a léčivé účinky

Zdeňka Navrátilová

Katedra botaniky Přírodovědecké fakulty UK, Praha

Léčivé účinky česneku kuchyňského (*Allium sativum* L.) jsou známy již tisíce let. Černý česnek se získává ze syrového česneku, který se nechá při vysoké teplotě a vlhkosti po určitou dobu fermentovat. Na rozdíl od syrového česneku postrádá černý česnek typickou štiplavou chuť a aroma. Během fermentace se nemění jen sensorické vlastnosti, ale i chemické složení. Ve srovnání se syrovým česnek obsahuje černý česnek větší množství látek s antioxidačním účinkem, jako jsou polyfenoly, flavonoidy a organické sloučeniny síry včetně stabilních ve vodě rozpustných látek S-allylcysteinu a S-allylmercaptocysteinu. Tyto látky vykazují široké spektrum léčivých účinků a černý česnek tak můžeme právem označit jako funkční potravinu.

Klíčová slova: *Allium sativum*, černý česnek, AGE, S-allylcystein, S-allylmercaptocystein, funkční potraviny.

Black garlic – active compounds and therapeutic effects

Healing properties of garlic (*Allium sativum* L.) are known for thousands of years. Black garlic is obtained from fresh garlic that has been fermented for a period of time at a high temperature and under high humidity. In contrast to fresh garlic, black garlic does not have a typical pungent flavour and aroma. Not only sensory properties are changing during the fermentation but also a chemical composition. As compared with fresh garlic, black garlic possesses an abundant amount of antioxidant compounds such as polyphenols, flavonoids, and organosulfur compounds, including stable water-soluble S-allyl cysteine and S-allyl mercaptocysteine. These compounds possess many healing properties and black garlic can be used as a functional food.

Keywords: *Allium sativum*, black garlic, AGE, S-allyl cysteine, S-allyl mercaptocysteine, functional food.

Úvod

V současné době je velká pozornost věnována tzv. funkčním potravinám – potravinám, které obsahují kromě živin velké množství zdraví prospěšných látek, jako jsou vitaminy, flavonoidy a další fenolické látky, polysacharidy, fytoestrogeny, omega-nenasycené mastné kyseliny atd. K oblíbeným funkčním potravinám patří např. sója, cibule, brusinky, borůvky, kustovnice, lněné semeno a mnoho dalších (1). Mezi funkční potraviny můžeme zařadit také česnek a z něj získávaný fermentovaný produkt – tzv. černý česnek, který je předmětem tohoto článku.

Botanická charakteristika

Česnek kuchyňský (*Allium sativum* L.) je vytrvalá bylina z čeledi amarylkovitých (*Amaryllidaceae*). Rostliny mají cibule složené z 5–15 zdužnatělých

kolaterálních pupenů („stroužků“), čárkovité listy a trojčetné květy uspořádané v lichookolíku s paniculkami; tobolek ani semen se nevytvářejí. Česnek byl pravděpodobně vyšlechtěn ze středoasijského druhu *Allium longicuspis*, v současné době se pěstuje po celém světě vyjma tropických oblastí. Vyšlechtěna byla řada kultivarů (2).

Tradiční medicína

Léčivé účinky česneku jsou známy již od starověku. Česnek používali k léčebným účelům již ve starověké Číně, Indii, Mezopotámii, Egyptě, Fénicii, Řecku a Římě, a to zejména k léčbě zažívacích potíží, nadýmání, respiračních infekcí a kožních onemocnění. Kromě toho se používal při přípravě pokrmů. V jihovýchodní Asii se stovky let používá kromě běžného česneku i tzv. černý česnek, který vykazuje řadu léčivých účinků (3, 4).

Černý česnek

Černý česnek pochází pravděpodobně z Koreje, ale po staletí se používá také v Japonsku, na Tchaj-wanu a v Thajsku. V současné době se jeho užívání rozšířilo i do dalších částí světa. Černý česnek vzniká fermentací syrového česneku kuchyňského, která probíhá při teplotě 40–90 °C (obvykle 60–80 °C) a vlhkosti 60–90 % po dobu 8–70 dní. Délka fermentace závisí na teplotě, při vyšší teplotě stačí kratší doba. Pro přípravu černého česneku existuje řada postupů. Během fermentace probíhá tzv. Maillardova reakce a česnek získává tmavě hnědou až černou barvu, sladkokyselou chuť a gelovitou konzistenci. Eliminuje se štiplavá chuť a aroma typické pro syrový česnek (3, 5, 6).

Existuje také varianta, kde zrání rozdrčeného česneku probíhá v lihově-vodném roztoku při po-

kojové teplotě po dobu 10–20 měsíců, v angličtině se takový produkt nazývá aged garlic extract (AGE). Termínem aged garlic či aged black garlic však bývá někdy označován i klasický černý česnek a oba pojmy se často zaměňují. V následujícím přehledu jsou uvedeny léčivé účinky obou variant, protože složení je podobné (7, 8, 9, 10, 11).

Obsahové látky

Během fermentace se výrazně mění také zastoupení obsahových látek. Zvyšuje se obsah jednoduchých cukrů (glukóza, fruktóza, xylóza, arabinóza), flavonoidů (kvercetin, rutin) a dalších fenolických látek (kys. gallová, kávová, tanová), pyruvátu, leucinu, isoleucinu, methioninu, fenylalaninu a minerálních látek (vápník, hliník, železo, draslík, hořčík, fosfor, sodík, selen), snižuje se obsah vody, polysacharidů (fruktan), organických kyselin, cysteinu, argininu a tyrosinu. Významné jsou také změny v zastoupení sírných látek. Syrový česnek obsahuje velké množství alllicinu, který vzniká z alliinu působením enzymu alliinázy a který mu dodává typickou štiplavou chuť a aroma. Během fermentace je působením tepla alliináza inaktivována a obsah alliinu se snižuje o 80 %. V černém česneku i AGE jsou přítomny zejména unikátní ve vodě rozpustné látky S-allylcystein (SAC) a S-allylmerkaptocystein (SAMC) (Obr. 1). K dalším sírným látkám obsaženým v černém česneku patří diallylsulfid (DAS), diallyldisulfid (DADS), diallyltrisulfid (DATS), diallyltetrasulfid a ajoen (3, 5, 10, 12).

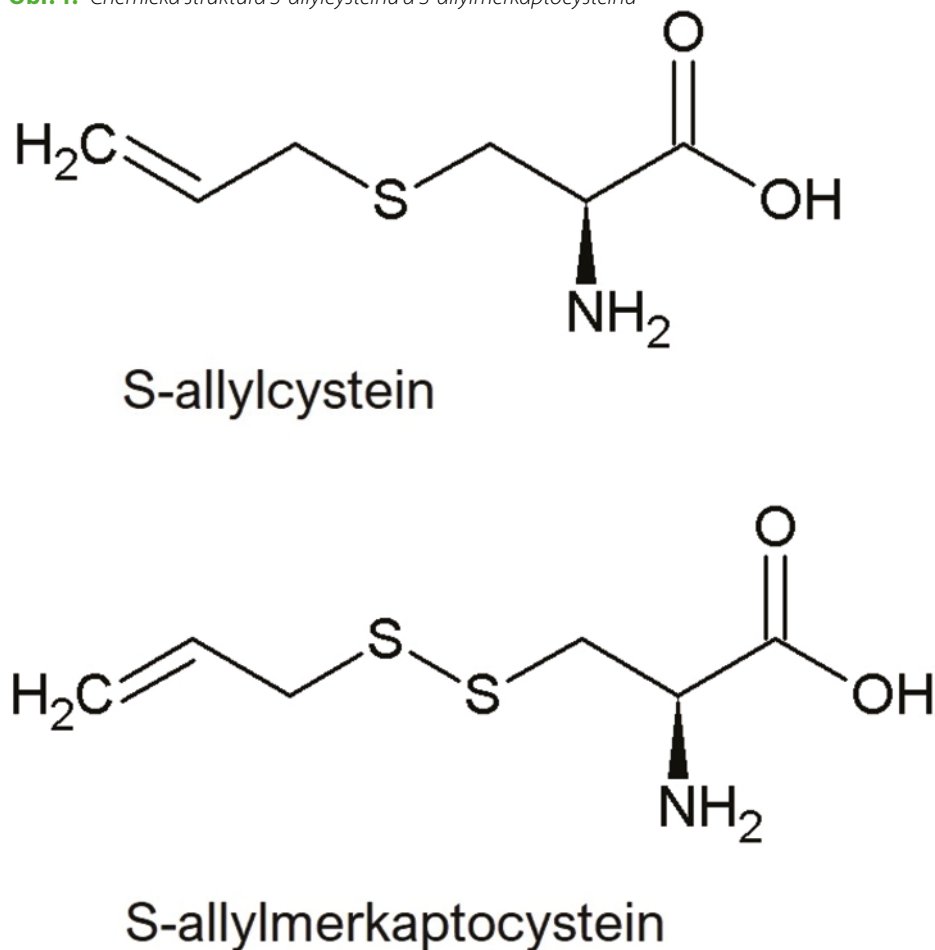
Léčivé účinky černého česneku

Černý česnek vykazuje široké spektrum biologických aktivit. Zjištěn byl účinek antioxidační, protizánětlivý, imunomodulační, antimikrobiální, antidiabetický, hypolipidemický, hepatoprotektivní, neuroprotektivní a protinádorový. Provedena byla řada in vitro studií i experimentů na zvířatech, některé léčivé účinky byly potvrzeny i v klinických studiích, především příznivé účinky na kardiovaskulární a imunitní systém. Předmětem studií byly i izolované látky, především S-allylcystein a S-allylmerkaptocystein (3, 8, 11).

Antioxidační a protizánětlivý účinek

Černý česnek obsahuje oproti syrovému větší množství antioxidačních látek (flavonoidy, polyfenolické látky, SAC, SAMC, DAS, DADS, DATS) a vykazuje tak silnější antioxidační účinek. Obsahové látky černého česneku vychytávají volné radikály,

Obr. 1. Chemická struktura S-allylcysteinu a S-allylmerkaptocysteinu

dochází rovněž ke zvýšení aktivity superoxid dismutázy, katalázy a glutathion peroxidázy, snížení lipoperoxidace a inhibici cyklooxygenázy 2 (COX-2) a 5-lipoxygenázy (5-LO). Kromě toho černý česnek inhibuje produkci NO a TNF- α (4, 5, 8, 13).

Imunomodulační účinek

Černý česnek a látky v něm obsažené ovlivňují i imunitní systém. AGE zvyšuje aktivitu NK (natural killer) buněk, fagocytózu a produkci některých cytokinů, jako je IL-2 (interleukin 2), TNF- α (tumor necrosis factor α) a IFN γ (interferon γ), a protilátek. U myši vystavených stresu zlepšoval extrakt z česneku v kombinaci s vitamínem B₁ a B₁₂ funkci imunitního systému. V experimentu na lidských imunitních buňkách vykazoval AGE silnější imunostimulační účinek než syrový česnek. AGE působí i antialergicky, snižuje uvolňování histaminu a v experimentu na myších redukoval o 25–45 % otok uší vyvolaný podáním IgE protilátek. In vitro inhiboval černý česnek β -hexosaminidázu, účinek byl silnější než u syrového česneku (4, 14).

Stimulace NK buněk byla pozorována i u lidí, a to u zdravých dobrovolníků a u pacientů s AIDS. U zdravých dobrovolníků měl AGE silnější

účinek než syrový česnek. Pacientům s AIDS byl extrakt podáván po dobu 12 týdnů (6 týdnů 5 g/den, poté 6 týdnů 10 g/den). Po 12 týdnech se u všech pacientů zvýšila aktivita NK buněk, kromě toho česnek redukoval některé zdravotní potíže spojené se sníženou funkcí imunitního systému, jako je průjem, genitální herpes, kvasinkové infekce a pansinusitida (14).

U pacientů s pokročilým nádorovým onemocněním (inoperabilní karcinom slinivky, jater či kolorektální karcinom) byly AGE nebo placebo podávány po dobu 6 měsíců. U skupiny užívající AGE došlo k signifikantnímu zvýšení počtu NK buněk a jejich aktivity, kvalita života (QoL) však zůstala nezměněna (15).

V dvojité slepé, placebem kontrolované studii byl AGE podáván zdravým dobrovolníkům po dobu 3 měsíců během chřipkové sezony. AGE snižoval tíži příznaků chřipky a nachlazení, rozdíl v incidenci onemocnění nebyl signifikantní (16).

V jiné dvojité slepé, placebem kontrolované studii na zdravých dobrovolnících AGE po 45 dnech užívání zvyšoval aktivitu NK buněk a T-lymfocytů a redukoval počet a tíži příznaků chřipky či nachlazení a počet zameškaných dnů (17).

Protinádorový účinek

Černý česnek a jeho obsahové látky působí cytotoxicky proti řadě typů nádorových buněk.

Provedeny byly in vitro studie, experimenty na zvířatech i několik klinických studií. Černý česnek, AGE či z něj izolované látky (SAC, SAMC, DAS, DADS) působily proti buňkám karcinomu žaludku, prsu, jater, tlustého střeva, plic, vaječníku, prostaty, močového měchýře, nazofaryngeálního karcinomu, neuroblastomu a proti leukemickým buňkám. Docházelo ke zmenšení velikosti nádorů, inhibici proliferace a indukci apoptózy, snížení invazivity nádorových buněk, zvýšení počtu NK buněk a jejich aktivity a ovlivnění buněčného cyklu (zastavení v G2/M fázi). Ve hře jsou patrně ještě další mechanismy působení. AGE působí také chemopreventivně, urychluje detoxikaci a exkreci mutagenů a chrání DNA před poškozením (4, 7, 9, 10).

U pacientů s kolorektálními adenomy snižoval AGE počet adenomů a jejich růst. Naproti tomu AGE nesnižoval incidenci karcinomu žaludku (7).

Hepatoprotektivní a antiprotektivní účinek

V experimentech na potkanech chránil černý česnek či AGE jaterní buňky před toxickým působením ethanolu, tetrachlormethanu, paracetamolu, cyklofosfamidů a D-galaktosaminu. Černý česnek snižoval tetrachlormethanem indukovanou elevaci AST a ALT. U myši, kterým byl podáván ethanol, působil černý česnek také hepatoprotektivně a snižoval hladinu ALT, ALP a LDH. Hepatoprotektivně působí i izolovaný S-allylmercaptocystein, diallylsulfid a ajoen (3, 4, 5).

SAC chránil ledviny před poškozením gentamicinem i před ischemickým poškozením, působil antioxidačně a upravoval hladinu dusíku močoviny a kreatininu v krvi. Renoprotektivně působil i DAS (4).

AGE rovněž snižuje toxicitu doxorubicinu (10).

Antimikrobiální účinek

Černý česnek působí proti řadě druhů gram pozitivních i gram negativních bakterií, např. *Enterococcus faecalis*, *Listeria monocytogenes*, *Escherichia coli*, *Acinetobacter baumannii*, *Pseudomonas aeruginosa* a *Staphylococcus aureus*, a to včetně MRSA (12), a také proti kvasinám *Candida albicans* a chřipkovému viru (18,

14). Některé obsahové látky černého česneku působí i proti parazitickým prvokům, DAS a DADS pak proti bakterii *Helicobacter pylori*, původci žaludečních vředů (4).

Neuroprotektivní účinek

In vitro AGE i z něj izolované látky chránily nervové buňky před poškozením β -amyloidem, u myši a potkanů pak zlepšovaly kognitivní funkce, jako je paměť a schopnost učení. AGE snižoval kognitivní deficit také u transgenických myši, které slouží jako model Alzheimerovy nemoci. SAC podávaný myším s kognitivním deficitem vyvolaným streptozocinem snižuje oxidační stres a aktivitu acetylcholinesterázy a tím zlepšuje kognitivní funkce. Chrání rovněž před ischemickým poškozením. In vitro snižoval AGE i SAC β -amyloidem vyvolanou apoptózu nervových buněk. Výsledky jsou slibné, klinické studie však zatím chybějí (4, 19, 20, 21).

Antidiabetický a hypolipidemický účinek

V experimentech na potkanech a myších s diabetem vyvolaným aplikací streptozocinu černý česnek ve srovnání s kontrolní skupinou snižoval hladinu glukózy, triglyceridů a celkového cholesterolu v krvi a oxidační stres. U myši a potkanů krmených potravou s vysokým obsahem tuků došlo po podávání černého česneku ke snížení tělesné hmotnosti a množství tukové tkáně a ke snížení hladiny krevních lipidů. Ve studii na potkanech se u zvířat také zvýšila fekální exkrece tuků. V dalších studiích na myších snižoval černý česnek u zvířat hladinu triglyceridů a celkového cholesterolu a inzulinovou rezistenci, antidiabeticky působil u potkanů i izolovaný SAC (4).

Příznivý vliv černého česneku na hladinu krevních lipidů a kardiovaskulární systém byl pozorován i u lidí (4, 5).

Dvojitě slepá, placebem kontrolovaná studie hodnotila vliv AGE na hladinu krevních lipidů a zánětlivých markerů, a to u zdravých obězních dobrovolníků. AGE snižoval hladinu TNF- α , IL-6 a LDL cholesterolu v krvi, u HDL a celkového cholesterolu nebyl rozdíl signifikantní (22).

V dvojitě slepé, placebem kontrolované studii byl podáván černý česnek po dobu 12 týdnů. Černý česnek oproti placebo signifikantně zvyšoval hladinu HDL cholesterolu a snižoval hladinu apolipoproteinu B v krvi, zatímco hladiny celkového cholesterolu, LDL cholesterolu

a triglyceridů zůstaly nezměněny. Nebyly pozorovány žádné nežádoucí účinky (23).

V randomizované placebem kontrolované studii užívalo 60 účastníků černý česnek nebo placebo po dobu 12 měsíců. Sledováno bylo množství adipózní tkáně v epikardu, perikardu a také množství podkožního tuku. Ve skupině užívající česnek došlo k menšímu nárůstu adipózní tkáně ve všech sledovaných oblastech (24).

AGE byl podáván také pacientům trpícím hypertenzí, účinek byl srovnáván s placebem. Po 12 týdnech došlo u pacientů užívajících AGE k signifikantnímu poklesu systolického tlaku, a to o 11,8 $\pm$ 5,4 mm Hg. AGE byl dobře snášen a může tak sloužit jako vhodný doplněk při léčbě hypertenze (25).

Proběhly však i studie, které terapeutické účinky AGE nepotvrdily, např. v pilotní dvojitě slepé, placebem kontrolované studii na 26 pacientech s diabetem 2. typu nebyl po 4 týdnech zjištěn rozdíl mezi česnekem a placebem (26).

Klinických studií není mnoho, naznačují však, že černý česnek či AGE by mohly příznivě působit u pacientů trpících diabetem, hyperlipidemií a hypertenzí. Je potřeba další výzkum.

Nežádoucí účinky, interakce

Černý česnek je obvykle dobře snášen. Byl však popsán případ, kdy 77letá žena užívající černý česnek začala po jednom týdnu trpět kašlem a zhoršeným dýcháním. Za příčinu pneumonie byl označen černý česnek, a to podle výsledků DLST (drug-induced lymphocyte stimulation test) (23, 27).

O syrovém česneku je známo, že snižuje agregaci krevních destiček a současné užívání většího množství česneku a antikoagulancií není vhodné. V dvojitě slepé, placebem kontrolované studii byl podáván AGE v kombinaci s warfariem. AGE nezvyšoval riziko krvácení a i další nežádoucí účinky (bolest hlavy, únava, nachlazení, ospalost) byly srovnatelné s placebem (28).

Závěr

Černý česnek se v Asii používá jako potravina i léčivo již stovky let. Nyní jeho příznivé účinky objevuje i západní věda a potvrzuje tak jeho tradiční užívání. Černý česnek tedy může sloužit jako vhodné doplnění jídelníčku, k dispozici jsou rovněž doplňky stravy. Díky vysokému obsahu zdraví prospěšných látek můžeme černý česnek označit jako tzv. funkční potravinu.

LITERATURA

1. Abuajah CI, Ogbonna AC, Osuji CM. Functional components and medicinal properties of food: a review. *J Food Sci Technol*. 2015; 52(5): 2522–2529.
2. Krahulec J, Duchoslav M. Allium L. In: Chrtěk J, Kaplan Z, Štěpánková J (eds.). *Květena ČR 8*. Academia Praha 2010; 712 p.
3. Kimura S, Tung YC, Pan MH, Su NW, Lai YJ, Cheng KC. Black garlic: A critical review of its production, bioactivity, and application. *J Food Drug Anal*. 2017; 25(1): 62–70.
4. Lim TK. *Edible Medicinal and Non-Medicinal Plants Vol. 9, Modified Stems, Roots, Bulbs*. Springer 2015; 1036 p.
5. Ryu JH, Kang D. Physicochemical properties, biological activity, health benefits, and general limitations of aged black garlic: a review. *Molecules*. 2017; 22(6).
6. Ríos-Ríos KL, Montilla A, Olano A, Villamiel M. Physicochemical changes and sensorial properties during black garlic elaboration: a review. *Trends Food Sci Tech*. 2019; 88: 459–467.
7. Miraghajani M, Rafie N, Hajianfar H, Larijani B, Azadbakht L. Aged garlic and cancer: a systematic review. *Int J Prev Med*. 2018; 9: 84.
8. Tran G-B, Pham T-V, Trinh N-N. *Black Garlic and Its Therapeutic Benefits*. IntechOpen, DOI: 10.5772/intechopen.85042. Do-stupné z: <https://www.intechopen.com/online-first/black-garlic-and-its-therapeutic-benefits>
9. Kyo E, Uda N, Kasuga S, Itakura Y. Immunomodulatory effects of aged garlic extract. *J Nutr*. 2001; 131(3S): 1075S–1079S.
10. Anonym. *Aged Garlic Extract™ Research Excerpts from Peer Reviewed Scientific Journals & Scientific Meetings*. Wakunaga of America Co. Ltd. 2008; 72 p.
11. Vlachojannis C, Schoenenberger AW, Erne P, Chrubasik-Hausmann S. Preliminary evidence of the clinical effectiveness of odourless garlic. *Phytother Res*. 2019 Jul 11. doi: 10.1002/ptr.6409.
12. Botas J, Fernandes Â, Barros L, Alves MJ, Carvalho AM, Ferreira ICFR. A comparative study of black and white Allium sativum L.: nutritional composition and bioactive properties. *Molecules*. 2019; 24(11).
13. Jeong YY, Ryu JH, Shin JH, Kang MJ, Kang JR, Han J, Kang D. Comparison of anti-oxidant and anti-inflammatory effects between fresh and aged black garlic extracts. *Molecules*. 2016; 21(4): 430.
14. Kyo E, Uda N, Kasuga S, Itakura Y, Sumiyoshi H. Garlic as an immunostimulant. In: Wagner H (ed.). *Immunomodulatory Agents from Plants*. Springer 1999; 365 p.
15. Ishikawa H, Saeki T, Otani T, Suzuki T, Shimozuma K, Nishino H, Fukuda S, Morimoto K. Aged garlic extract prevents a decline of NK cell number and activity in patients with advanced cancer. *J Nutr*. 2006; 136(3 Suppl): 816S–820S.
16. Percival SS. Aged garlic extract modifies human immunity. *J Nutr*. 2016; 146(2): 433S–436S.
17. Nantz MP, Rowe CA, Muller CE, Creasy RA, Stanilka JM, Percival SS. Supplementation with aged garlic extract improves both NK and $\gamma\delta$ -T cell function and reduces the severity of cold and flu symptoms: a randomized, double-blind, placebo-controlled nutrition intervention. *Clin Nutr*. 2012; 31(3): 337–344.
18. Sasaki J, Lu C, Machiya E, Tanahashi M, Hamada K. Processed black garlic (Allium sativum) extracts enhance anti-tumor potency against mouse tumors. *Med Aromat Plant Sci Biotechnol*. 2007; 1(2): 278–281.
19. Baluchnejadmojarad T, Kiasalari Z, Afshin-Majd S, Ghase-mi Z, Roghani M. S-allyl cysteine ameliorates cognitive deficits in streptozotocin-diabetic rats via suppression of oxidative stress, inflammation, and acetylcholinesterase. *Eur J Pharmacol*. 2017; 794: 69–76.
20. Jeong JH, Jeong HR, Jo YN, Kim HJ, Shin JH, Heo HJ. Ameliorating effects of aged garlic extracts against A β -induced neurotoxicity and cognitive impairment. *BMC Complement Altern Med*. 2013; 13: 268.
21. Chauhan NB, Sandoval J. Amelioration of early cognitive deficits by aged garlic extract in Alzheimer's transgenic mice. *Phytother Res*. 2007; 21(7): 629–640.
22. Xu C, Mathews AE, Rodrigues C, Eudy BJ, Rowe CA, O'Donnoghue A, Percival SS. Aged garlic extract supplementation modifies inflammation and immunity of adults with obesity: a randomized, double-blind, placebo-controlled clinical trial. *Clin Nutr ESPEN*. 2018; 24: 148–155.
23. Jung ES, Park SH, Choi EK, Ryu BH, Park BH, Kim DS, Kim YG, Chae SW. Reduction of blood lipid parameters by a 12-wk supplementation of aged black garlic: a randomized controlled trial. *Nutrition*. 2014; 30(9): 1034–1039.
24. Zeb I, Ahmadi N, Flores F, Budoff MJ. Randomized trial evaluating the effect of aged garlic extract with supplements versus placebo on adipose tissue surrogates for coronary atherosclerosis progression. *Coron Artery, Dis*. 2018; 29(4): 325–328.
25. Ried K, Frank OR, Stocks NP. Aged garlic extract reduces blood pressure in hypertensives: a dose-response trial. *Eur J Clin Nutr*. 2013; 67(1): 64–70.
26. Atkin M, Laight D, Cummings MH. The effects of garlic extract upon endothelial function, vascular inflammation, oxidative stress and insulin resistance in adults with type 2 diabetes at high cardiovascular risk. A pilot double blind randomized placebo controlled trial. *J Diabetes Complications*. 2016; 30(4): 723–727.
27. Suzuki Y, Saito J, Misa K, Fukuhara N, Fukuhara A, Munakat, M.A. case of black garlic-induced pneumonia as an adverse reaction. *Allergol Int*. 2016; 65(3): 353–355.
28. Macan H, Uykipang R, Alconcel M, Takasu J, Razon R, Amagase H, Niihara Y. Aged garlic extract may be safe for patients on warfarin therapy. *J Nutr*. 2006; 136(3 Suppl): 793S–795S.